

Opzet 'preek van de leek' 25 mei 2014, Wijk bij Duurstede

Toen mij gevraagd werd of ik de preek van de leek wilde houden was de eerste gedachte die bij mij omhoog kwam:

Maar ik ben toch geen leek?

Een vreemde gedachte,

want ik ben hier al 7 jaar geen predikant meer.

En vrij snel daarna schoot mij ook dit onderwerp te binnen: die ziel van Wijk.

Meteen met vragen erbij als:

Kan dat wel,

kan een stad een ziel hebben?

Of een land?

Kan zoiets als Europa een ziel hebben?

Een ziel **is** niet iets, maar een ziel komt af en toe tevoorschijn.

Kan in die verschijning krachtig of zwak zijn.

Misschien is muziek wel de ziel van een stad,

of een tovermiddel dat die ziel even oproept,

zoals iemand diep op een fluit speelt een slang kan laten opkomen uit een mandje.

Twee jaar geleden in een klein plaatsje vlak bij Barcelona kwam die ziel denk ik ook even tevoorschijn.

Kijk maar naar deze flashmob,

het begint met een meisje dat geld in een hoed stopt.

<https://www.youtube.com/watch?v=kbJcQYVtZMo&feature=kp>

Inleiding op het thema van de preek: de Ziel van Wijk

Allemaal mensen gaan hun eigen gang,

fietsen, boodschappen, een afspraak, wat rond slenteren.

En dan is er die muziek en mensen staan stil

en ze hebben voor een paar minuten iets gemeenschappelijk,

iets dat de harten van de mensen roert,

nu nog, merk ik, als ik er naar kijk,

het lied dat Beethoven in zijn 9e symfonie verwerkte, *Ode aan de vreugde*,

een lied dat al ruim 40 jaar officieel het volkslied van Europa is.

Ik wil heel graag van deze gelegenheid gebruik maken om met u wat na te denken over die ziel.

Dat vraagstuk houdt me al jaren bezig.

Toen ik hier predikant was ging het mij om de zorg voor ziel van mensen.

En sinds ik nu ruim 7 jaar organisatie adviseur ben,

gaat het mij ook nog steeds om de ziel van groepen, teams, organisaties, steden en dorpen.

Eén van de interessante aspecten aan dit ziel-vraagstuk is

dat het aan de ene kant moeilijk is uit te leggen wat het is,

om er een een eenduidige, heldere definitie of beschrijving van te geven,
terwijl, aan de andere kant, ik keer op keer merk dat veel mensen er erg in geïnteresseerd zijn.

Dat woordje ziel raakt op een bepaalde manier een snaar.
en ik denk dat die snaar te maken heeft met verlangen
dat is wat diep in mensen leeft.

Waar ik zelf heel erg naar verlang is een samenleving,
een stad, zoals de onze, zoals Wijk bij Duurstede,
waarin mensen die voor elkaar anders zijn, verschillend zijn,
of vreemd, te gast, onbereikbaar, raar, eenzaam, opvallend zijn,
dat die in elkaar geïnteresseerd raken,
en iets met elkaar delen, iets gemeenschappelijks gaan doen.

Om daar iets van te beleven, van die verschillen, die toch bij elkaar horen,
heb ik een lied uitgezocht dat ik graag samen met jullie zingen wil.

Het wordt in de kerk ook wel eens gezongen.
Het is geschreven door Huub Oosterhuis,
schrijver van zoveel mooie, bezielende teksten.
Dit lied gaat over een stad.

En ik heb met Tom van Ginkel afgesproken dat hij het op een bijzondere manier zal begeleiden.

Het is één melodie, en één lied,
maar die wordt op drie verschillende manieren uitgevoerd als begeleiding,
en we kunnen de coupletten allemaal meezingen.
Misschien voelt het vreemd aan of is het verrassend.
Ik weet zelf niet hoe het zal klinken, ik ben benieuwd.

Muziek: Hier is een stad gebouwd

*Hier is een stad gebouwd overal om ons heen
huizen en bomen en mensen van licht en steen.*

*Huizen van vrede voor mensen van vlees en bloed.
Veilig onveilig, zo leven zij bitterzoet.*

*Overal haast en verkeer dat geen richting heeft,
wolken lawaai als een vuur dat geen warmte geeft.*

*Woorden gaan over en weer, waar de mensen zijn.
Woorden zijn lief en leed, rouw en geboortepijn.*

*Iedereen wil wel een ander, maar weet niet hoe.
Iedereen gaat zo zijn weg, wie weet waar naar toe*

*Leven is liefde doen, gaan in het oude spoor:
mensen zijn vader en zoon, en dat gaat maar door.*

*Leven is overal tussen fabriek en flat
bloemen en kinderspel, licht op muziek gezet.*

*Is er een stad zonder dood zonder duisternis,
komt er een stad waar de zon niet meer nodig is?*

Tekst: Huub Oosterhuis

Muziek: Jaap Geraedts

Inleiding Bijbelverhaal

Ik wil u een kort verhaal laten horen uit de Bijbel over een stad.

In de Bijbel heeft de stad een bijzondere betekenis.

Je hebt natuurlijk het bekende Jeruzalem, die intussen ruim 3000 jaar oude stad, die vandaag de dag nog steeds een plek is met een religieus en politiek zeer verdeelde ziel, maar eveneens een stad waar, in diezelfde Bijbel, ook van gedroomd wordt als stad van vrede, een stad van goud en van licht.

Ik heb voor de lezing vandaag gekozen voor een andere stad uit de Bijbel, nl. Babel, met in het midden die grote, hoge toren.

Ik heb gevraagd of Etske Muis het wil voorlezen.

Met Etske raakte ik een paar jaar geleden aan de praat over de ziel van de Wijk bij Duurstede.

Allebei voelen we ons sterk verbonden met deze stad

en allebei zetten we ons er voor in om mensen te verbinden.

We hebben al een paar keer iets georganiseerd in Wijk rond die ziel, en zullen daar nog mee doorgaan.

Ik zal er in de preek ook wel iets meer nog over vertellen.

En Etske heb ik gevraagd om dat verhaal uit de Bijbel te willen voorlezen.

Om het even in een kader te plaatsen voor mensen die niet zo thuis zijn in de Bijbel.

De bijbel is eigenlijk een klein bibliotheekje, vol met boeken.

Het eerste boek daarin heet Genesis, dat is een Grieks woord het het betekent: 'ontstaan'.

Dit boekje gaat over het ontstaan van de wereld, het ontstaan van de mensen en hun cultuur en over het ontstaan van het volk Israël als een familiegeschiedenis.

Het eerste verhaal is over de schepping en het paradijs,

dan volgt dat van Noach met zijn nakomelingen en de bouw van de ark

en daarna komt het verhaal van de bouw van de stad Babel en zijn toren.

Lezing 'Torenbouw van Babel' (door Etske Muis)

Genesis 11: 1-9

1 In die tijd spraken de mensen nog één taal, iedereen gebruikte dezelfde woorden.

2 Toen de mensen wegtrokken naar het oosten, kwamen ze bij een vlakke in Babylonië waar ze gingen wonen.

3 Ze zeiden tegen elkaar: 'Laten we stukken klei nemen en die in het vuur bakken.'

Die stukken klei gebruikten ze als bakstenen en asphalt als specie.

4 Toen zeiden ze: 'Laten we nu een stad gaan bouwen met een toren zo hoog als de hemel.

Dat zal ons beroemd maken en we raken dan niet over de hele aarde verspreid.'

5 Toen kwam de Heer naar de aarde om de stad en de toren te zien die de mensen aan het bouwen waren.

6 'Wat ze hier doen,' dacht God, 'is nog maar het begin.

Ze zijn nu één volk en spreken één taal.

Straks kunnen ze alles doen wat in hen opkomt.

7 Laten we naar hen toegaan.

We moeten verwarring brengen in hun taal, zodat ze elkaar niet meer verstaan.'

8 Zo verspreidde de Heer de mensen over de hele aarde; de bouw van de stad moesten ze staken.

9 Die stad heet Babel: Verwarring,

omdat de Heer daar de taal van alle mensen in verwarring bracht en hen vandaar over de hele aarde verspreid heeft.

Preek van de leek

Toen ik hier nog predikant was hoopte ik altijd dat je dat oude boek, de Bijbel, zo kon lezen dat het als nieuw klonk.

Dat je er door geboeid kon raken omdat het je op een interessante gedachte bracht, of omdat het je gevoel raakte en je er blij of verward of onrustig of getroost van werd, of omdat het je motiveerde om iets te gaan doen, iets nieuws, of opnieuw iets, of iets anders. Ik hoop dat u dat nu ook ervaren zult.

De mensen uit dit verhaal zijn in een staat van verwarring over de wereld verspreid geraakt. Iedereen zit a.h.w. in zijn of haar eigen wereld.

En dat is voor mensen vaak nog steeds het geval.

Ze hebben niet meer één taal, ze hebben niet meer één stad en één toren, verstrooid en verdwaald geraakt,

maar ze hebben wel een diep verlangen naar eenheid, naar samen iets opbouwen.

Dat verlangen herken ik en vermoed u ook.

Daar wil ik u op aanspreken, welke taal u ook spreekt:

vaktaal, machttaal, religieuze taal, nationale taal, privétaal,

ik wil in uw taal dat verlangen aanspreken.

En om dat te bereiken probeer ik door de buitenkant,

door de oppervlakte heen te kijken naar de onzichtbare ziel.

Toen we deze preek van de leek aan het voorbereiden waren,
 Coby Oppewal, Henk Kroese en ik,
 toen kwam het beeld bij me op van de laatste 4-mei bijeenkomst.
 Ik stond tussen de mensen,
 de 'last-post' had net geklonken en de twee minuten stilte.
 Vlak bij mij stond een jongen, hij stond daar naar mijn idee wat onwennig, wat ongemakkelijk,
 en hij rookte een sigaret.
 Ik vond het in eerste instantie ongepast.
 Zoets doe je toch niet!
 Maar even later dacht ik:
 nu schep ik een afstand tussen die jongen en mijzelf.
 Ik laat mij leiden door een lichte irritatie,
 terwijl deze jongen net als ik, samen met al die anderen hier,
 toch maar stilstaat bij de slachtoffers van oorlogen.
 Ook diep in deze rokende jongen zal een verlangen naar vrede zijn.
 En zo was er opeens een ziel in Wijk bij Duurstede,
 daar op dat marktplein,
 met al die verschillende mensen die verder hun gang gaan door het leven
 en elkaar wellicht niet kennen en spreken.
 Even is er een midden: een gedeelde herinnering en een gedeeld verlangen.

Mijn vraag aan u, aan mijzelf, aan de bewoners van deze stad is daarom:
 Lukt dat u wel eens, doet u dat wel eens:
 nl. over uw gewoonte, over uw vooroordeel, over uw antipathie heenspringen
 en de verbinding met andere mensen zoeken?

.....

Waar dat gebeurt, daar wordt wat mij betreft gewerkt aan de ziel van deze stad.

Ik noemde het al bij de introductie van het Bijbelverhaal.
 Een paar jaar geleden raakten Etske Muis en ik aan de praat over de ziel van Wijk bij
 Duurstede.
 Het viel ons op hoeveel creativiteit en initiatiefkracht er in ons stadje is.
 Dat moet iets te maken hebben met een soort mentale rijkdom die hier aanwezig is.
 Ik denk dat Wijk een hele oude ziel heeft.
 Cees van Vliet vertelde mij onlangs iets dat waarschijnlijk maar weinig mensen weten,
 maar dat wel wat zegt over deze stad,
 nl. dat Wijk bij Duurstede de grootste archeologische vindplaats in Europa is ten noorden van
 de Alpen.
 Er is zoveel geschiedenis verborgen hier.
 En ik denk dat de rijkdom van onze geschiedenis zich manifesteert in al die ideeën en
 initiatieven die hier steeds maar plaatsvinden.
 Maar tegelijk is het ook zo dat veel van die scheppingskracht langs elkaar heen gaat.
 Veel mensen weten het niet van elkaar, kennen elkaar niet,
 spreken elkaar niet.

En de vraag die ons motiveerde was:

kunnen wij mensen bij elkaar krijgen die doorgaans in hun eigen kringetje zitten, die zich vooral in hun eigen cirkels bewegen en spreken.

Hoe kunnen we mensen met elkaar in contact brengen, zodat er ook aan een bezielde stad gebouwd gaat worden?

Wij voelden ons als de verstrooide bewoners van Babel, verlangend naar een stad, een woonplaats, die de naam heeft dat alle mensen in deze stad geïnteresseerd zijn in anderen. Wijk bij Duurstede dat bevolkt wordt met mensen die samen iets willen doen.

Van hieruit kwam de vraag van Jan Timmer,

voormalig regio-manager van het Ewout en Elisabeth gasthuis, of we iets konden organiseren in zijn gebouw.

Kan het E&E een plek zijn waar de ziel van Wijk bij Duurstede te vinden is.

Op de bijeenkomst die we toen georganiseerd hebben, deelde Jan met degenen die er toen waren één van de vragen, die hem bezig hielden.

Waarom is het altijd zo, vroeg hij zich af, dat, als er een muzikfestival georganiseerd wordt, dit altijd plaatsvindt in de binnenstad?

Zou niet ook het E&E daar een geschikte plek voor kunnen zijn?

Kijk, dat vind ik ook een moment

waarop de ziel van Wijk bij Duurstede tevoorschijn komt.

Iemand heeft een vraag en die ligt vervolgens in het midden.

Iedereen heeft dan die vraag even gemeenschappelijk.

Vanuit die vraag van Jan is het initiatief gekomen om dit jaar, in november, met de bluesfesitviteit met de muziek in het E&E te beginnen.

En een ander initiatief dat die avond ook ontstond, is om biografische gesprekken te gaan doen met de bewoners van het E&E.

En nog een initiatief is om leerlingen les te geven in het E&E.

Ik noem maar een paar voorbeelden.

Daar vindt bezieling plaats.

Twee weken geleden was ik aanwezig bij de start van zogenaamde N!X ruilkring, u hebt er misschien wel over gelezen.

Die start vond trouwens ook in het E&E plaats.

Die N!X ruilkring,

die een alternatieve economie voor Wijk bij Duurstede mogelijk wil maken, los van het officiële geldcircuits,

die mensen met elkaar in verbinding gaat brengen die iets voor elkaar kunnen betekenen, voor elkaar van waarde kunnen zijn,

die zie ik ook als een belangrijk deel van de ziel van Wijk.

Straks, bij het collectiedoel, hoort u iets meer over dit bezielende initiatief.

Ik sprak pas iemand die mij vroeg:

Wat bedoel je toch met die ziel?

Kun je daar ook een definitie van geven?

Dat vind ik een lastige of zelfs een beetje een gevaarlijke of een verleidelijke vraag.

Eigenlijk moet ik daar niet op ingaan,

want dat mysterieuze en ondefinieerbare, dat er er zo mooi aan vind,

gaat er dan misschien vanaf.

Maar ik ga het toch proberen.

De ziel van een stad, in dit geval Wijk bij Duurstede, is:

Mensen die hier in Wijk bij Duurstede samenleven delen met anderen hun verlangen.

Hoe meer dat verlangen met anderen gedeeld wordt,

hoe meer de ziel leeft.

Hoe minder dat verlangen gedeeld wordt, hoe zwakker de ziel is.

Daarom wil ik mensen elkaar laten ontmoeten rondom concrete vragen,
zoals een tijdje geleden die van Jan Timmer van het E&E.

Mensen bij elkaar die normaal gesproken in hun eigen kring blijven en alleen elkaar spreken,
die als verstrooide Babyloniers in hun eigen werelden leven:

bejaarden, ondernemers, kunstenaars, leerlingen, buurtbewoners, gelovigen, rijken,
allochtonen, bestuurders, winkeliers, gehandicapten, denkers, doeners, hulpverleners, boeren,
toeristen, muzikanten, sporters en zonderlinge types, u, u en ik.

Mensen die ooit die ene taal spraken en elkaar precies begrepen,
en samenwoonden in een bezielde verband

en gemeenschappelijk iets opbouwden,

en die nu nog steeds dat verlangen gemeenschappelijk hebben,

en die ik oproep dat met elkaar te delen,

ook als je vreemd bent voor elkaar,

of als je een afwijzend oordeel hebt,

of als je geen sympathie voelt.

Kun je daar overheen stappen?

Die vraag strooi ik als een zaadje in de bodem van uw ziel.

Eens kijken wat er mee gebeurt.

Om dit op u laten inwerken gaan we nu naar muziek luisteren
en kijken naar een aantal foto's van Wijk bij Duurstede.

Ik ben met mijn fototoestel op stap gegaan

en ik heb mij afgevraagd of ik iets speciaals,

iets karakteristieks van Wijk bij Duurstede te pakken kon krijgen.

Dan denk je natuurlijk in eerste instantie aan die bijzondere dingen die iedereen kent,

vooral uit de binnenstad, de haven, het kasteel, de molen, de Grote Kerk.

Maar kun je ook iets typerends van Wijk bij Duurstede voor de lens krijgen in één van de
overige wijken van ons stadje,

bijvoorbeeld in de Geer of in de Horden waar ik woon?

Dat valt niet mee, want het lijkt hier wel erg op de wijken in andere plaatsen in Nederland.

Toen kwam bij mij het idee op om Wijk bij Duurstede vanaf de buitenkant te fotograferen.

Ik ben op de fiets gestapt en om ons stadje heen gefietst, langs de rand ervan,

langs de plekken waar je Wijk bij Duurstede binnenkomt.

En ik heb foto's genomen van details waar mijn oog opviel.

Ik denk dat het foto's geworden zijn van onze stad op een manier die nog niemand gedaan heeft.

Ik weet niet of ik de ziel in beeld heb gekregen,

maar ik heb me laten leiden door mijn ogen:

wat zagen die, waar bleven ze haken,

wat trof hen, wat pakte even mijn aandacht?

Sommige beelden zult u herkennen, andere misschien niet.

Nadat ik die foto's genomen had en thuis nog eens bekeken gaf ik ze allemaal een naam.

En toen viel mij op dat mijn oog vaak

een contrast, een tegenstelling, een verschil in beeld wilde hebben.

En ik heb Tom gevraagd om voor de muziek bij de beelden te zorgen.

Ik koos voor pianomuziek van Philip Glass,

dat is een hedendaagse componist van zogenaamde minimal music.

Die muziek is als een rivier, die kabbelt,

het lijkt allemaal op elkaar, maar is toch steeds net even anders.

Waar we bij de beelden naar luisteren is een compositie die *Metamorphosis* heet.

Kijk, luister en laat de vraag naar de ziel van Wijk intussen zijn werk doen.

Muziek (met beelden op de achtergrond): ik vind [Philip Glass Metamorphosis Part 1](#) mooi passen.